

Motion till riksdagen

1986/87:Bo508

Arne Andersson i Ljung m. fl. (m)

Äganderätten till mark

Äganderätten är en förutsättning för demokratin. Ett demokratiskt system förutsätter bl. a. att människor kan göra sina egna fria val. Ett eget ägande ökar möjligheterna till detta. Ägandet skänker trygghet och ger medborgarna möjlighet att ta ansvar. Därför är det viktigt att sprida ägandet till allt fler. Med många egendomsägare stärks demokratin. Det är t. ex. lämpligt att flera äger sin bostad än i dag. Förutom övriga fördelar som följer med ägandet gör egna arbetsinsatser det möjligt att minska boendekostnaden.

Äganderätten har visat sig vara en av de viktigaste drivfjädrarna för den ekonomiska utvecklingen. När brukare och näringsidkare själva kan tillgoda sig frukterna av sitt arbete ökar såväl arbetsinsats som avkastning. Givna resurser utnyttjas bättre. Genom tidernas lopp har statsmakterna i varierande grad försökt att lägga beslag på delar av enskild egendom. Ofta genom att ta ut skatt på avkastningen. I vissa fall också genom att överta mark eller andra produktionsmedel. När staten tagit ut för hög skatt eller lagt under sig för mycket land har produktiviteten förr eller senare minskat. Ett bra exempel är livsmedelsproduktionen i det socialistiska Sovjetunionen.

I den socialistiska ideologin finns föreställningen om att kollektivt beslutsfattande är bättre än individuellt sådant. Enskild äganderätt är därför oviktig för socialister. I många socialistiska stater har man i stor skala överfört enskild egendom till staten. De svenska socialdemokraterna har i huvudsak valt ett annat tillvägagångssätt. De låter staten bestämma hur egendomen skall användas. I stället för att socialisera egendom har de socialiserat funktionerna av ägandet. Så har t. ex. lagar som förköpslagen, strandskyddet i naturvårdslagen och markvillkoret i bostadsfinansieringsförordningen kraftigt inskränkt ägarens möjligheter att bygga eller sälja sin egendom. Mest markant har detta varit inom markpolitiken.

Vi vill inte bara bryta denna utveckling utan återge ägandet ett större innehåll. Detta kan ske genom att riksdagen upphäver eller ändrar ett antal lagar. Äganderätten måste också ges ett starkare skydd i våra grundlagar. Detta föreslår moderata samlingspartiet i motion 1986/87:K214.

Jordförvärvslagen

Redan 1945 infördes jordförvärvslagen. Den har ändrats ett antal gånger. Lagen ger staten möjlighet att bestämma vem som får köpa jordbruks- och skogsbruksfastigheter, dessutom till vilket pris. Den starka statliga styrningen har resulterat i färre och större jordbruk, vilket medfört en utarmning av

glesbygden. Regeringen har låtit företa en utredning om jordförvärvslagen. En proposition väntas inom kort. Vi får då anledning att återkomma med våra närmare förslag i denna fråga.

Mot. 1986/87
Bo508

Enligt vår mening måste en ny jordförvärvslagstiftning vara utformad så att förvärvsprövningen minimeras. Det bör övervägas om den inte helt kan slopas för enskilda personer. Prisprövningen bör helt försvinna, liksom kravet på bosättning. Effekterna av en slopad förvärvsprövning för enskilda personer bör bli ett ökat antal deltid- och fritidsjordbruk till gagn för landsbygdens utveckling.

Strandskyddet

Strandskyddet infördes 1950. Det ändrades senare så att det innebär ett totalförbud mot att bygga invid alla Sveriges stränder. Sverige är ett land rikt på kuster och stränder vid insjöar och vattendrag. Huvuddelen av dessa är inte bebyggda. I de allra flesta fall skulle en stuga invid en strand inte störa någon. Det är därför möjligt att trots vissa restriktioner tillgodose medborgarens önskemål om strandnära bebyggelse, främst fritidshus. Endast en liten del av den strandnära marken skulle behöva ianspråkta.

Naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd bör ändras så att endast de strandområden som kommunerna undantar från bebyggelse skyddas. Undantag måste givetvis också göras i områden som är av nationellt intresse. I övrigt skall bebyggelse tillåtas. Detta redovisas i vår motion 1986/87:Bo205.

Kommunal förköpsrätt

Kommunerna erhöll 1967 förköpsrätt vid försäljning av fastigheter. Bestämmelsen innebär att vid försäljning av fastigheter mellan olika personer har kommunerna möjlighet att köpa marken till det överenskomna priset. Den kommunala förköpsrätten kan t.ex. hindra släktförvärv till förmånliga priser, eftersom kommunerna då kan gå in och överta marken för att sedan sälja den till ett högre pris. Kommunerna kan givetvis också med hjälp av lagen förhindra att önskvärda personer som av en eller annan anledning inte anses önskvärda skaffa sig fast egendom inom orten.

På senare tid har också kommunerna fått förköpsrätt framför hyresgäster som vill köpa sina bostäder och förvandla dem till bostadsrätter.

Den kommunala förköpsrätten bör snarast upphävas.

Expropriationslagen

Expropriationslagen ger möjligheter för stat och kommun att tvångsvis lösa in mark som behövs för allmänna ändamål. Genom förändringar 1971 och 1972 förvandlades expropriationslagen till ett instrument för socialistiska planambitioner. Den allvarligaste förändringen var att ersättningsreglerna vid expropriation förändrades till nackdel för markägarna.

Marknadsvärdet av fastigheten är sedan dess inte grund för ersättningen – så ersätts t.ex. inte förväntansvärdet. Detta medför regelmässigt att fastighetsägare underkompenseras. I länder med en annan syn på äganderät-

regel att fastighetsägarna överkompenseras för att underlätta expropriation.

Vi anser att ersättning vid expropriation måste grundas på fullt marknadsvärde. Övriga kostnader som fastighetsägaren därutöver åsamkas skall ersättas. Dessa ersättningsprinciper skall också gälla vid statlig och kommunal inskränkning av äganderätten enligt annan lagstiftning, t. ex. med hjälp av naturvårdslagen.

Enligt vår mening skall en förutsättning för expropriation vara att det finns ett klart påvisbart behov av aktuell fastighet inom en snar framtid.

Det "fria" handredskapsfisket

Ett stort antal fiskerättsinnehavare på ostkusten och vid de stora sjöarna framtogs 1985 sin exklusiva fiskerätt utan att ersättning för detta mer än undantagsvis utgick. Detta är ett rättsövergrepp bl. a. därför att fiskerätten ligger inbakad i fastighetsvärderingen och på så sätt konstituerar ett skatteunderlag. Ägarna framtogs också rätten att besluta vem som får fiska, vad som får fiskas, och hur det får ske.

Redan 1986 påvisades stora störningar hos sjöfågel och småvilt i ostkustens skärgård. Orsaken är att fritidsfiskare nyttjat sin rätt till fiske på annans vatten. Naturen har också skadats i åtskilliga delar av landet på grund av fritidsfiskares oaktsamhet. Den fiskevård som tidigare utfördes av fiskerättsinnehavarna har i många fall avbrutits.

Yrkesfisket har också störts. Redskapen har förstörts och på vissa håll har fritidsfiskare tagit så stora fångster att yrkesfiskarna fått vidkännas en kraftig minskning av sina fångster.

Riksdagsbeslutet bör rivs upp och fiskerätten återlämnas till ägarna. För att inte fiskemöjligheterna för fritidsfiskare skall försämrats bör fiskevårdsområden bildas. De som utnyttjar dessa bör betala avgift för utnyttjande av fiskevattnen.

Plan- och bygglagen (PBL)

Hösten 1986 beslöt riksdagen att anta en ny plan- och bygglag (PBL). Den ger kommunerna ett utökat inflytande över markanvändningen i Sverige.

Genom riksdagens beslut om ny plan- och bygglag och naturresurslag (NRL) genomdrevs långtgående ingrepp i markägandet. Planinstitutens utformning och ersättningsreglerna vid skada eller rådighetsinskränkningar innebär allvarliga försämrings för enskilda markägare.

Rätten att få bebygga en tomt i planlagt område inskränks till en tidsbegränsad nyttjanderätt. Kvalifikationsgränserna för ersättning vid inskränkningar i marks eller byggnaders användning innebär att de berörda tvingas avstå från betydande intäkter utan ersättning för detta.

Genom att förfoganderätten begränsas och att ekonomisk skada måste tålas utan ersättning har väsentliga delar av ägandet gått förlorade.

Vi anser att med ägandet av mark måste följa en rättighet att utnyttja marken. Ägaren till en tomt i ett detaljplanlagt område skall ha en absolut rätt att bebygga den i enlighet med planbestämmelserna. Denna rätt skall

jord- och skogsmark. Förhindras ägaren att nyttja marken skall varje inskränkning i förfoganderätten ersättas fullt ut.

PBL bör revideras i enlighet med vad som anges i motion 1986/87:Bo205.

Mot. 1986/87

Bo508

Markvillkoret och konkurrensvillkoret

Markvillkoret innebär att ett villkor för att få statliga lån är att marken som skall bebyggas skall ha förmedlats av kommunen. Det innebär att bostadsföretag eller enskilda som äger mark som de vill bebygga måste lämna denna till kommunen om de vill ha statliga lån och bidrag. Detta är i dag närmast ett villkor för att kunna bygga.

Konkurrensvillkoret betyder att när kommunerna förmedlar mark för byggande måste upphandling ske i konkurrens om statliga lån skall kunna erhållas. Det innebär att en markägare inte kan bygga i egen regi trots att det kan visas vara fördelaktigare från både kostnads- och sysselsättningsynpunkt. Mark- och konkurrensvillkoren är en effektiv broms för privata initiativ och effektivt byggande. De bör bägge upphävas. Formell hemställan görs i motion 1986/87:Bo205.

Hemställan

Med anledning av vad som i motionen anförts hemställs

1. att riksdagen beslutar att upphäva förköpslagen (1967:868),
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till ändringar i expropriationslagen (1972:719) i enlighet med vad som i motionen anförts,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ersättning till markägare vid inskränkning i äganderätten,

{att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att lagen (1985/86:138) om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske bör upphävas samtidigt som föreskrifter om fiskevårdsområden fastställs i enlighet med vad som i motionen anförts.¹⁾}

Stockholm den 26 januari 1987

L. Arne Andersson (m)
i Ljung

Sven Eric Lorentzon (m)

Ivar Virgin (m)

Ingvar Eriksson (m)

Bertil Danielsson (m)

Göthe Knutson (m)

Arne Svensson (m)

Rolf Dahlberg (m)

Margareta Gard (m)

Jan Sandberg (m)

Sten Sture Paterson (m)

Jens Eriksson (m)

Ingrid Hemmingsson (m)

Mona Saint Cyr (m)

Hans Dau (m)

Sven Munke (m)

Karl-Gösta Svensson (m)

Knut Billing (m)

Ingela Gardner (m)

Göte Jonsson (m)